Рецензію отримано. Голова разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.099 18.07.2025р. (О.М. Олексюк)

Голові спеціалізованої вченої ради ДФ.133.099 у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, доктору педагогічних наук, професору, завідувачу кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Ользі ОЛЕКСЮК

Рецензія

офіційного рецензента кандидата мистецтвознавства, доцента ***Беренбейн Інеси Самійлівни*** на дисертацію ***Погорецького Юрія Юрійовича*** **«Віолончельне виконавство України другої половини XX – початку XXI ст.: тенденції та особливості розвитку»,** що подана до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

1. Актуальність теми дисертації. Наукове осмислення феномену українського інструментального виконавства як сукупності типологічних та яскраво індивідуальних виявів вітчизняної культури є одним з актуальних запитів сучасного музикознавства. Дослідження тенденцій та особливостей розвитку українського віолончельного виконавства України XX-XXI ст. в контексті міжнаціональних стилістичних зв'язків, новітніх течій і жанрових напрямків стає однією зі складових формування національної музичної професійної культури, освоєння та розширення нових технік як в композиторській творчості, так і у виконавській культурі та педагогічній практиці. Попри активну виконавську діяльність українських віолончелістів, існування історично сформованих віолончельних шкіл різних регіонів України осмислення феномену українського віолончельного виконавства, національної віолончельної школи, композиторської практики, особливо його сучасного етапу, є недостатньо вивченим. У вітчизняному музикознавстві теоретичним та практичним аспектам віолончельного мистецтва присвячені праці вчених та віолончелістів: Зав'ялової О., Кононової М., Кияновської Л., Полянського Ю., Сумарокової В., Червова В., Червової О., Щелкановцевої О. Аналіз останніх досліджень свідчить про посилення уваги віолончелістів-виконавців до сучасної музики, як академічної, так і музики різних стильових напрямків нашого часу (джаз, рок, фьюжн, фольк). У сучасному віолончельному репертуарі з'являються самобутні твори для віолончелі соло, камерні твори, сольні партії з оркестром таких композиторів як Вікторія Віта Польова, Золтан Алмаші, Джованні Солліма. Наявність активної виконавської діяльності свідчить про існування в Україні потужної віолончельної культури, що проявляється в різновекторних тенденціях розвитку як синтез традиційного та інноваційного мислення, які дотепер не систематизовані і в повній мірі не осмислені.

З огляду на те, що в українському музикознавстві відсутнє спеціальне грунтовне дослідження сучасного віолончельного виконавства у сукупності різноманітних факторів його формування і функціонування, дисертація Юрія Юрійовича Погорецького, що присвячена дослідженню тенденцій та особливостей розвитку віолончельного виконавства України другої половини XX-початку XXI ст., видається актуальною та своєчасною.

2. Наукова новизна дослідження. У рецензованій праці *вперше* в українському мистецтвознавстві визначено зміст поняття «новітні форми віолончельного виконавства»; уточнено сутність і структуру виконавської діяльності віолончелістів у соціокультурному просторі другої половини XX – початку XXI ст.; простежено професійні взаємозв'язки представників провідних віолончельних шкіл світу протягом досліджуваного хронологічного періоду; осмислено магістральні тенденції та особливості розвитку віолончельного виконавства України другої половини XX – початку XXI ст.; поглиблено розуміння методів професійного вдосконалення та форм концертно-виконавської діяльності українських віолончелістів означеного періоду; на основі узагальнення маловідомих матеріалів про віолончельне мистецтво України проведено комплексне дослідження національного віолончельного виконавства.

3. Теоретичне і практичне значення дисертації.

Основні положення, матеріали та висновки дисертації можуть бути використані при написанні наукових праць на відповідну тематику, у виконавській та освітній діяльності професійних музикантів, а також для подальшого вивчення та осмислення, систематизації віолончельного виконавства України, обміну досвідом сучасних світових виконавців в контексті виконавських традицій і новітніх тенденцій віолончельного мистецтва.

4. Структура та зміст дисертації, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. За структурою, змістом, обсягом та оформленням дисертація відповідає усім встановленим вимогам. Дисертація складається із анотацій, вступу, трьох розділів з внутрішнім розподілом на підрозділи, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (216 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок, основний текст викладено на 170-ти сторінках. У *Вступі* обгрунтовано актуальність теми, сформульовано мету роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження, завдання, теоретико-методологічну базу дослідження, його новизну, теоретичне і практичне значення. *У Першому розділі дисертації* розглянуто формування та розвиток української віолончельної традиції в історичному та історіографічному аспектах (Київська, Львівська, Одеська, Харківська віолончельні школи). Досліджено композиторський, педагогічний, науковий, виконавський доробок видатних персоналій українських віолончелістів, чия діяльність пов'язана з розвитком національної

виконавсько-педагогічної школи, національної віолончельної традиції та виявлено унікальні стилістичні особливості українського віолончельного мистецтва.

У Другому розділі дисертації висвітлено тенденції та особливості розвитку українського віолончельного виконавства на тлі сучасного європейського та світового досвіду. Окреслена багатогранність віолончельного репертуару другої половини XX ст. – початку XXI ст., унікального синтезу традицій і новаторства, що відображає складну еволюцію жанрово-стильових еталонів. Поняття «жанрово-стильовий еталон» введено як інструмент дослідження структурно-композиційних та виконавських концепцій. Зосереджено увагу на усвідомленні нових технічних можливостей віолончелі в опануванні багатожанрового репертуару - від класичних жанрових форм (сонати, концертів, сюїт) до експериментальних мультимедійних проєктів. Цей процес віддзеркалює взаємодію історично усталених традицій з сучасними композиторськими та виконавськими підходами. Особливо акцетовано на творах для віолончелі соло, які автор дисертації називає мистецтвом самотності, діалогом із собою, відлунням внутрішнього світу виконавця. Виявляючи унікальні смислові парадигми і філософські глибини сольної віолончельної творчості, які корінням сягають сюїт Й.С.Баха, автор наголошує на унікальних тембральних властивостях віолончелі, що з духовно-емоційної точки зору є виявом «філософії самотності» та екзистенційного пошуку внутрішньої правди. Другий підрозділ присвячено творчості відомих українських віолончелістів – Наталії Хоми, Христини Колесси, Олексія Шадріна, Дениса Северина. Досліджено роль українських музикантів у інтеграційних процесах, популяризації класичного та сучасного віолончельного репертуару, формуванні нових виконавських тенденцій.

У Третьому розділі дисертації наголошено на тому, що специфіка наукових досліджень у віолончельному виконавстві існує в синтезі різнобічних наукових методів визначення і розуміння цього виду мистецтва. Обгрунтовано поняття «новітні форми віолончельного виконавства» в контексті застосування модифікацій розвитку виконавської майстерності та більш широкого розуміння еволюції віолончельного мистецтва. Класифіковано процес створення авангардних, прогресивних, «розширених» технік, які на сьогодні є малодослідженими. Проаналізовано новітні тенденції розвитку віолончельної техніки на прикладі виконаського стилю Йо Йо Ма, Марі Кімура, Джованні Соліми, Майка Блока, Штефана Катца, Міхаеля Денхоффа, Юджина Фрізена, Золтана Алмаші. Наголошено на важливості впливу композиційних нововведень В. Лютославського, Арво Пярта, Джона Кейджа в контексті модифікацій технічного розвитку інструмента.

Проаналізовано твори великої форми Вікторії Польової, Золтана Алмаші, Джовані Солліми, Баруха Берлінера в аспекті нових композиторських та виконавських підходів до створення оригінального концептуального мистецтва в національних і міжнаціональних проектах.

5. Наукова обгрунтованість результатів дослідження обумовлена глибоким опрацюванням здобувачем теоретичних праць широкого гуманітарного спектру (історії, виконавства, культурології, естетики, мистецтвознавства), нотних, аудіо-відео матеріалів, власної виконавської практики і особистого спілкування з видатними персоналіями віолончельного мистецтва, в результаті чого було виявлено тенденції і особливості розвитку віолончельного виконавства України другої половини XX-XXI ст. Висновки повною мірою підтверджують цілісність реалізації концепції дослідження. Достовірність результатів аналізу, що констатують багатовекторність і в той же час унікальність феномену українського віолончельного виконавства, його вписаність в європейський культурний контекст і визначальну роль у формуванні нових тенденцій віолончельного мистецтва, духовно-філософських смислів і творчих концепцій, не залишають сумнівів.

Таким чином, є підстави стверджувати, що наукові ідеї автора є теоретично та емпірично значимими та обгрунтованими. Фактів, які б вказували на недостовірність наведеної в роботі інформації, не виявлено.

6. Рівень виконання поставленого наукового завдання. Поставлена дослідником мета «визначити тенденції та особливості розвитку віолончельного виконавства в Україні другої половини XX – початку XXI ст.» обумовила необхідність виконання низки завдань у певній логічній послідовності. Для цього здобувачем було застосовано комплекс загальних та спеціальних методологічних підходів, серед яких основними є аксіологічний, герменевтичний, історико-системний, компаративний, соціокультурний, структурно-функціональний, типологічний, формотворчий, стилістичний, а також концептуальні положення щодо аналізу виконавської майстерності, психолого-фізіологічної науки в галузі музично-виконавської практики тощо. Комплексний підхід до вивчення теоретичного і аналітичного матеріалу, чіткість в оперуванні методологічним інструментарієм визначили успішне виконання дослідницьких завдань. Отримані результати унаочнюють досягнення мети дослідження тенденцій та особливостей розвитку віолончельного виконавства в Україні другої половини XX – початку XXI ст. як унікального національного феномену і самобутньої частки світового культурно-мистецького процесу.

7. Апробація результатів дослідження, повного викладу основних результатів у наукових публікаціях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження Юрія Юрійовича Погорецького

пройшли апробацію відповідно до вимог, які висуваються Міністерством науки і освіти України. Основні результати дисертації висвітлено у 7 публікаціях, з них: 3 статті у фахових виданнях України (категорія «Б»), 4 публікації, у яких додатково відображені наукові результати дослідження.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Викладені у дисертації та апробаційних матеріалах положення та висновки є оригінальними, науково доведеними та обгрунтованими, що дозволяє констатувати самостійність проведеного дослідження. В роботі відсутні некоректні цитування або текстові запозичення, що переконує у дотриманні автором правил академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження. Попри в цілому позитивне враження, яке склалося після опрацювання дисертації, окремі її положення спонукають до дискусії, а деякі аспекти потребують уточнень і пояснень.

Серед незначних зауважень зазначимо недостатню чіткість в структурі тексту вступної частини та повтори положень, зокрема, актуальності дослідження в першому розділі, часткові дублювання узагальнень, перевантаженість деяких формулювань складно-підрядними реченнями, незначна кількість стилістичних, орфографічних, лексичних помилок.

Насамкінець, хотілося б поставити шановному здобувачу кілька **запитань.**

В третьому розділі своєї роботи ви аналізуєте творчість Вікторії Польової, Золтана Алмаші, Джованні Солліми, Баруха Берлінера. Принагідно зауважуєте на жанрових барокових впливах на творчість згаданих композиторів. Дозвольте поставити вам декілька запитань з цього приводу:

1. В чому, на вашу думку, полягають ці впливи – це алюзія чи усвідомлена міфопоетична парадигма, яка відсилає нас до прадавніх форм усвідомлення світу як циклічного часопростору?
2. Як ви вважаєте, трансполювання барокових тенденцій є характерною ознакою творчості українських митців чи це є виявом загальної тенденції сучасної творчості?
3. Чи є, на вашу думку, прояви «філософії самотності» в сучасній віолончельній творчості Вікторії Польової, Золтана Алмаші, Джованні Солліми, Баруха Берлінера?
4. Хто із сучасних митців-віолончелістів найбільше відповідає критеріям універалізму?

Усі викладені зауваження і запитання не заперечують глибини положень дисертації, а мають, здебільшого характер уточнень, доповнень та побажань. Актуальність і багатобічне розкриття теми дослідження, новизна і вагомість отриманих результатів, можливість їх практичного застосування в науковій,

навчальній, виконавській діяльності дають підстави констатувати беззаперечну наукову цінність даного дослідження.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації. Рецензована робота є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням належного теоретичного і методологічного рівнів. Актуальність ідей цієї наукової праці, її новизна, теоретичне і практичне значення не викликають сумніву.

Дисертація Юрія Юрійовича Погорецького «Віолончельне виконавство України другої половини XX - початку XXI ст.: тенденції та особливості розвитку» відповідає пп. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постаново Кабінету міністрів України № 44 від 12.01. 2022 р. (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р., затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (галузь знань 02 Культура і мистецтво).

Офіційний рецензент:
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри інструментально-виконавської
майстерності Факультету музичного
мистецтва і хореографії
Київського столичного університету
Імені Бориса Грінченка І.С.Беренбейн

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965
ВЛАСНИЙ ПІДПИС
І.С.Беренбейн ЗАСВІДЧУЮ
(ПІБ)
начальник
15.07.2025